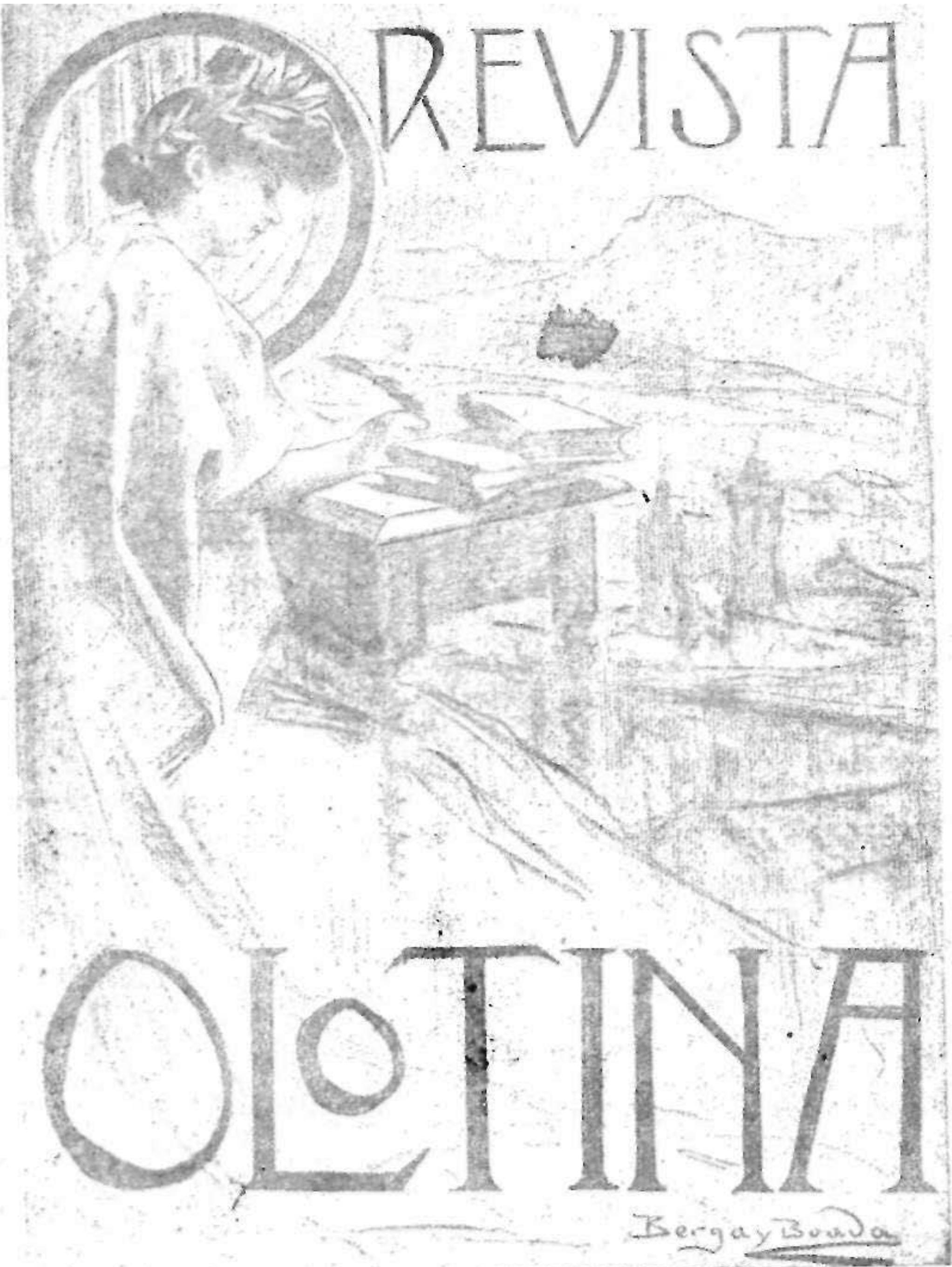

REVISTA

OLIVINA

Bergay Boada

t

i

r

,

/

>ii

•M

...

j

REVISTA OLOTINA

mm PUBLICACIÓ MENSUAL m

A ny 1,^^ mm ntim. 3

mm OLOT Jtn>y de 1905

Suscripcié; U17 any 5 ptas.

Números solts: o'30

lledacció Sant Esteve, ij,^ 29.

ílpí

OLO'Í'
•h-^-ibu-•
^>U<j

® LA REDACCIÓ NO^ S FA SOLIDARIA DELS TRE-
VALLS QUÈ'.s ruriTj(;uix; D'AQUKSTOS I:X IÍES-
^OTOÏAN LAS SEVAS FIRMAS. ^ "Sí ^í ^
i\0 S' ADMETEEiA.\ ELS TÍIEVAL.LS QÜE XO
VAGIN KriiMATS Ali EL VEUITAriLE NOM DE SON
AUTOR. ïK ïK Sí %í ?K JEÍ >K
m TAM['0C1-Í SE DONARÁ CABUDA EN LAS PAGI-
NAS D'AQUESTA REVISTA A LO QUE'S REFEREIXI
A POLÍTICA ACTIVA. ïit ^í ^E ^ Sí
©^ S'^VDMETERAN TREVALL5 EN CATALA V AL-
TRES L.LENGÜBS. SÍ SÍ ^E m 7^ m }k
® SK DONARA NOTICIA DE LAS OBRAS QUR SVN" ^
Vn>J A N'AQUESTA REDACCIÓ. DE LAS QUESÍV
REBfX DOS EXEMI'LAR.Sp.S^EN L^Mía LA CRÍTICA.

"ÜDooscn IRovbcrt ^ont y Saguev

á I* ^<Inótítut ©lotí.v

AB motíu de la ving'uda cV un nombrós grupo Ue socís del "Centre Excursionista Ge Barcelona,, y ^racifis A la amabilitat del tant cono^^ut gcólch catali\, el diLimengc día 11 del corrent, el saló d'actes del institut Olotí,,s vejé honrat ab la presencia deis excursionistas, y'Is olotins pogncrem fruir d' una vetllada pública en la que Mossín Font dona palesa proba de que no es ab tecnicismes ni ab mots altisonants com s' ilustra al públicb, sinó ab sólíts coneixements y claretat d'exposició.^

En mitj de nombrosa y escullida concurrencia qu' omplia de gom á gom l' cspayós local de la culta societat y després que íbu presentat, coniensç'i el conferenciant per explicar lo que era la Geología, quin es son objecte y importancia, descriguent tot seguit el método y fonament de semblants estudis, fent una rílpida sftnessis dels fenòmens actuals exteriors; en aquest punt ens presentí! V ucció del calor y del fret^ del ayre, del vent, de V aygua etc., de la mancara com aquets agents actúan sobre la terra quebrayant y engrunant las mes duras penyas, transportant materials ï gran distancia y exercint sempre de causas nivelladoras en els relleus mes marcats, A grans pinzelladas explicà lleugerament la íormació del sistema planetari referint com

= &s ^

la primitiva ;- inmensa nebulosa *ah* son moviment rotatori
aïiEl desprenent quantitats de materia origen dels nous astres,
y entrant en la formació de la terra descrigué son trànsit de nebulosa á astre incandescent, soti refredament posterior efecte de la irradiació en l'espai y, en sa consecuencia, la formació d'una crosta al voltant d'un nucle, pastos dotat d'una gran temperatura; la manera com aquesta crosta s'anà engroixint exterior y interiorment; la concentració del nucle central A causa del refredament y com á consecuencia d'això la formació de grans depressions y de grans altituts en la superficie de la terra. Tots aquets punts foren magistralment tractats ab gran concisió y claretat, semblant l'explicació de figuras y comparanzas tant claras com la que usí al volguer donar á entendre las transformacions periféricas de la terra, que retragué els cambis de que es objecte la pela d'una fruita al secarse, els sots y crestes que hi apareixen efecte de la condensació interna, representats en nostre planeta per los Hits deis mars y els monts respectivament.

Entrí després en la part més essencial de la conferencia ó sia en r estudi de la Geodinámica interna; en ella s'estengué en llargues consideracions p-r explicar V augment • de temperatura á mida que s'enfonsa en las capas de la terra provantla ab nombrosos exemples; apunta lo terme á fíns ahont actúan els agents exteriors produhint diferencias térmicas, senyalà 'l grau de temperatura constant y en tragué diferentas deduccions referents á la frescor ó escalfor'deis soterranis y de las fonts, de las diferentas impresions que ^ns causa^ segons la temporada, ja sia V ayre ó V aygua en aquestas per variació de nostre medi ambient; de la mateixa manera y per iguals rahonaments descrigué la teoria de las fonts termals, per passar la corrent d'aygua que després consticueix la font á una íondaria major ó '

sia que trasp;^ss:i "I terme de temperatura constant, adquirint allí 'l calor que conserva on sa sortida.

Tots els fenòmens de volcanism(j foren niinuciüsament descrits per Mossèn Font aixis com tEunbé sas causas; y ja en aquest punt, feu aplicació dels principis exposats á la nostríi comarca^ detallant la seva historia en lu transcurs de totas las épocas çeoló,i>icas ab relació ab las demás comarcas catalanas, y citant las sevas manifestacions volcçinicas-

La darrera pari de la conferencia lou dedicada als moviments scismichs exposant també sas causas y fent un llcnger estudi (donchs faltà temps pera més) no sols dels ç^rans Ir'isbalsos que tenen lloclr^en la crosta de la terra anomenats terratrèmols, sinó també dels imperceptibles moviments dels qíic casi nin^ií s'en dona compte si no es al cap de molt temps, gracias á las diferencias que s* observan prenent un punt devisla llunyà ó be en las comarcas properas al mar els avensos ó recaladas d^ aquest-

DJ tolas las qüestions objecte de la vetllada nc feu aplicaiejí al nostre cas particular dolentse en gran manera de que á Olot no hi hagí una estació seísmica pera comprobrar cls moviments que de tant en tant soLmoulieii la nostra terra.

Finíilisá tant intresj'mt sessió, projectant un cert nombre de clixés, notabilissims tots ells, que representavan diferentas vistas de cingles basi'dtichSi d'erupcions del Vesubi, de Pompeya etc., essent cada una de las vistas acompanyada d^ una explicació del ilustral conllrenciEint.

Tothom en sorU complascudissim, nin,i;ii deixá d' admirar las g^rans dots cientvdeas y didaclicas que forman la relievnnt figura de Mossón Font y Saí^ut^ ferm puntal de la ciénciEi p;l- tria y ;::loria de la nació catalana.

rooao be JTapa

SoM al pi-iticipi de la temporad;i el ¡stiu, íin^ni Í començar els tres mesos de bullici y tot comença tambe fi mourcs y á bcllugarsc fent certa una vegada més aquelln frassc del malag-uanyat Joaquim Vayreda—aqui á Olot tenim nou mesos d'hivern y tres d'infern - referintse á lo llarga y ensopida que resulta la hivernada entre nosaltres y al contrast tant sobtat y manifest :de mohiment y vida del trimestre estíhuench, durant el quin siga per els íorasíers que venen, per ser la temporada d' abundanciít de festas de carrers, siga per tot això y per altres causas, que no sembla sinó que Is olotins haguem contret el compromís de divertirnos á *tant la pessa*, realment tothom se surt de poUaguera y tot son preparatius y enrenous desde 'l més gran al més petit, fins el nostre Ajuntament, que també fà la *temporada* començant per la elecció de la companyia de Teatre y acabant ab la assistència oficial y obli^ada Á casi tots els *números* de nostra típica Festa Major.

Y a proposito del Teatre, d^ un quant temps á n^ aquesta part tant si han governat els blanchs com els negres, el nostre Teatre ha sigut concedit afa una constancia digne de mellors empresas y casi sense interrupció, á companyías de Sarsuela^ sempre ab tots els tràmits legals y en sessió solemne, sent de notar que moltes vegadas, sinó sempre, s' han rebutjat oferiments de companyías dramáticas.

Aquost fet al que no concedim pas ni una impurtancia tant que fins no'hi creyem üigiic d'una acta del Consistori, resulta remiircable per sa conüinüitaL y per liribci-lo sostingut tant temps, clements tant diferents de si^^niificació política que bonament s' ha de creurer que ho siguen també de pensar respecte d' un espectacle piiblich, al que uns comdepnen ab un absolut *anatema si't* (mentres no 's niouhen d' Olot s' enteni) y altres el creuhen element de civilisEició pel poble y s* on cuydan á tot hora y fins s' en serveixen com á medi per íins poUtichs més ó menos directes y *civilisadors*^

Nosaltres no som dels que creuhen que 'l Teatre es la escola de las costums, ni sisquera que ¿ia una ^ran font de civilisació, ni ^ns amohiném gayre il defensatho, com no faríam gayre cas de qui en un moment de *Irop de sde* ens interdís en absolut la entrada al temple de Talía, on honra y gloria de certa moral molt acomodativa que viu entre nosaltres.

Més si no som apassionats ni parLidaris decidits d' una ó altre altre manera de veurer la cosa som dels que creyém que "l Teatre com á manifestació artística potser la més assequible ó més nombre de personas, es ó podría ser un medi de expcndir el bon gust, junt ab cert grau de etilitura, y en aquest sentit ens hem lixat precisament en cl íet de la preferencia de nostres Ajuntaments pel ^enre sarsuela, arrivant d fenios las següents reílexions:

En general> es cert per desgracia que U Teatre de nostres días ha decaygut molt, no sols en el terreno artístich sinó decididament en el moral, però també çs molt cert que de las produccions teatrals que han arriuat més avall en tots senCiEs son las que pertanyen al género sarsuela, en quin llevat d' algunas obras que avuy se ^ls hi sol dir antiguas, que tenen algún mérit musical ó per lu importancia y se

riactat del llibre ó pc^rquC sa representació requereix moU apáralo esc<^nicli, las més y de modn actualment, forman aquell abi^arval conjunt ó! insustancialitíits^ de miseria artística^ y massas vegadas de porquerías que constitueixen el ja iamòs *género chico*-

Deixant apart si las obras dramáticas clássicas han passat de moda ó si las modernas son de tendencia y de tesis cnrevessadas á vegadas ininteligibles pels experts en deixifrar ^croglifichs y per tant poch apropiós. per públichs com el nostre^ es lo cert que entre aquestas obras, en general també b'lii ven quant menys senyals d'estudi y l'esfors intelectual de son autor.

Pero deixant las generalitats y anant al cas práctic de nostre Teatre en la temporada que poelríam dirnc oficial, tenfm el fet de que una companyia de sarsuela pera ser bona necessita^ moltfssims elements, orquesta, coro, etc. impossibles de sostenir ab els productes de duas iuneions set-^ manáis y aquest fet es comprovat per la experiencia una y mokas vegadas, perquè fins quant el quadro de companyías y repertori han sigut bons el día de la sollicitut, aquestas condicions no s' han sostingut may concedida aquesta y tot lo més passada la primera funció.

En cambi una companyia dramática ab uns quants actors en te prou y precisament se pot donar el cas, com ja s'ha donat moltes vegadas, de que 'Is millors artistes s' accontentin ab menos que'Is altres, perquè com que'Is bons ja trevaiían ab profit durant T hivern tindrían per sulicicnt negoci passar V istiu á Olot ab relatiu poch trevall y fenc els gastos de la temporada,

Torncmho á dir, no doném nosaltres més importancia á la cosa de la que te en sí, més trovém estrany quepis que vetllan nit y día per la moralitat pública, y'Is que tampoch may reposan en pro de la democracia y la civilisació del

poble, iia^m coIncidiL tantís vceiidas *ijn* servirse d* nti es-
pecúlele que casi sempre cünsisteix en uns quaiilhi galUj uns
quEints lingos, y una col-lecció de pantorrillas que ^:Í no
moralisan ni civilisan, ensenyai"; a] púl^Uch la miseria de
cob y ánima de sos propietaris,

E, BARBADAS.

Costums ©lotinas

CORPUS

K,\ aquesta hermosa dkulít oLroíx nostra vila lot l'aspecte de la ícsta majoi": pa.ssan al dcmatj, en que las autoritats y convidats rondan els principals Cítrrers de la vila, prcchjts dels g-cgants y aeompanyats d^ una ó més músicas; bailadas á la plassa presididas per l" Arcaldc y 'Is Pabor-dres que fan ú bailan las tres tradicionals sardanas després del originalíssim ball dels gegants; ofici solemne ab íjssistencia de Jas autoritats y demás personas convidadas per r Ajuntament; á la tarde dos horas de sardanas á la plassa; y cap al tnrtr la professo propia del din, nb tota la solemnitat que ijcrmeten els clements d' un poble de vehinaC relativament curt.'

Aquesta distribució del día, ó mes ben dit aquest programa de la festa no s* escriu, tothom so 'l sab de memoria perquè cada any es e! mateix, A las vuit el passant, Í^ las nou xich més xích menos hallan els gegants, á Jñs déu r ofici, á las tres de la tnrde las sardanas á plassa íns á líis cinch y á las sis la professo que sol durar á la fregzi de duas horas.

Comparin els meus lectors aquest programa ab el que s'imprimeix com á anunci de la festa major y ñus ab els que 's practican pera solemnisar las fcstas de carrer en

diferents barris, y vegin si no son ben germans bessons. Això demostra que semblants actes son la ^enuïia manera d'exteriorisarse V esperit íefitú d' Olot, consagrats por la tradició y per l- assentiment de totas las generacions que 'Is van assolint Puna rera V altra.

No obstant, d' aíp:uns anys^ eiisá, ^s nota en algú d' aquets actes una decadencia llastimosa; y no es certament perquè la tendencia del poble s' inclini á cambiar per aíracs els festeigs actuals ni perquè Us menysprcui ni perquè lÍ sian indíferents, perquè ara com abans al sentir que ve'l passant tothom surt á veurel, y al observar que no hi và la comitiva d'anys enrera y que no segueixen als gegants més que la música que'Is acompanya, tothom se sent contrariat; avuy com abans a l' hura de las sardanas, la plassa y balcones de las casas que la voltan s'omplen de curiosos, qu'ab llurs vestits de festa de colors generalment clars ofereixen ú la vista un quadro encantador, ;pera admirar de nou la garbosa dan^ia dels gegants, y las típicas sardanas dél Alcalde y dels Pabordres ab els demás sardanistas de levita y barret de cepa. Al veure que surten íl la plassa pocas parellas y qu'encara molas cV aquestas pocas son criaturas de pochs anys, com sol succeir massa sovint, tots els espectadors se ^n planyen y's [dolen de que tma. costum tan hermosa 's perdi, fins aquells que per la seva edat, per la seva posició social y demás circunstancias son üns á cert punt CLÚpables de qu^ això sucecsca.

Aquesta aOeid á veure cada any aqiicts actes y aquest greu que sab á tothom que perdin son antich esplendor, son la prova més evident de que s'ajustan ú la manera de sentir del poble que'Is celebra ja que tant els estima; y y no obstant, d^ uns quants anys ensEi, decauen visiblement,

¿Y com s'i-xplica que decayguin uns festeigs tradicionals lant volguts? Aquesta decadencia s' explica de mil ma-

=. re> :^

ñeras; de que si 4s Pabordres aixó, que ^i la Vintiquaírcna alió, que si'h joves lo de més cnllá, que si l'ArcalJe va fer, que ^i r altre va dir .^ ¿k^ causas tolas de moíncnt que podrían fer qu' en un any determinat las bailadas Ibssen poch conorreí^udas, pcró que no son suficienls pera determinar una verdadera decadencia com la que per desgracia s^ lli observa.

. La verdadent causa d' aixó crech qu' está en un excés de selecció qu' anys eirera s^ introduí en las bailadas de que tractem.

MoUs demos lectors rectj]'darán com jo mateix, qu'anys enrera'ls balls de plassa's componían cíc ballet ó enlj-ada contrapás y sardana, y qu' en las bailadas de Corpus y del Tura, el bídct lo ballava Linícament la comitiva que anomenaré oficial, y 'l coutnii^ás y la sardana^ cnsemps que 'ls convidats, els ballava tothom qui volia ab lasóla restricció, qu'ara'ni sembla tonta, deque no's podia ballar ab barretina; restricció que per ordre de V Autoritat recordava cada any el pregoner (i so de trompeta, en els quatre cantons de la plasma abans de comensarse las bailadas, y que donava per resultat, á favor dels botiguers establerts prop de la plassa^ la venda d'una bona cantitat de payólas de poehs cèntims, y péts cbínpradors r adquisició d'un moble que'is havia de venir divinament pera las' fadigosas íeynas camperolas del estiu.

Deixant de banda aquest detall extrany de l'eliminació de las barretinas, la participació lliure del públich en els contrapassos ó sardanas íeya que V acte fos una diversió eminentment popular y no un espectacle merament passiu com es ara; d^ aquella manera sMiavía conservat si^çles y síi^les, y ab la reforma introduida ranqueja» y anirà defallint fins que 's perdrú ó parará á ser una diversió purament infantil qu'es í;íuarque pérdres,

• En tots els pobles de la comarca hauran observat mos

Itctors que l;is bíilladas de: plassa'^ íun com se [o^^an abans íiquí, es á clír, ois Pabordres ballarí T entrada tots sols y la sardana la balla totlioni com ho han vist fer ÍÍ llurs pares, y no 's veuen en Uoch senyals de decadenehu Aquí matei:^, abans, lo que n'he dit ja comiíiva oficial no sempre era r tant IKüda com segurament haurían volg-ut sos cap-devaiters y no obstant V espectacle era anímnt y ple de vida pürqué era lo qu' havia d'^ ésser. En la forma en que avuy se íá^ no ho es lo quMia d'ésser y per això cau, Cau perquè en comptes d' ésser una expansió popular es un espectacle y no mc3s pera 'I poble que deuria fruirlo y s' ha d' accontentar en mirarlo; cau perquè en lloch d' easer una diversió pols que hi prenen partes més abiat un sacrihçi; perquè sacriñci es, y no petit, lo donarse en espectacle, y resoldres en obsequi d' un amich à ferse 'l blaneh de las miradas de lot un poble congregat al entorn d'una sEirdana *de cerimònia nw* plena llum del dia, y que 's balla mós be ó més malament, no per gust sinó per compromís.

En las manifestacions del esperit d' un poble qu' han pres en ell el carácter de tradicionals, qualsevol innovació imposada, es tí dir, que no ^s fassi per ella mateixa y d'una manera insensible, com se fan els cambis en las costums populars quan las tendencias dels pobles cambian, es perillosa de matar loque ab ella's vol millorar. Bon exemple'n son las nostras bailadas, que volguentlas fer més Huidas ab la selecció^ lo que's va fer fou traurelas del seu carril ab perill de ferias estimbar y perdre.

Del passant casi no cal parlarne, perquè pot dirse que ja ha desaparegut y no crech que hi hagi manera de restaurarlo, perquè fentlo cora lo fan els gegants y ;is músichs Ja es passant y en aquesta forma 's consí?rvará mentres hi hagi qui disposi que ^s fassHl· però las bailadas de plassa nó, Aquestas no tenen substitució ÍÍ no ser que 's deixin per complert al

poble en qual cas serán unas sardanas com las que 's bailan á la tarde del mateix día, ó com las que 's bailan A Sait Roch ó al *Transvaal* ó á qualsevol banda, per qualsevol motiu ó sense cap motiu fora del do cridar concurrencia á un Uoch determinat, perdent tot el carácter de lesta major qu' ara tenen.

No 'm proposava seguir aquest rumbo al comensar el present article, pero la ploma se me n' hi ha anat per ella sola perquè jo també som dels que 's planyen de que aquestas costums de la vellura 's perdin, més que més essent com son tant típicas y tant .hermosas, y per son carácter tant admiradas deis forasters que las veuen, aduch faltantloslii el recort de lo qu' eran en sos mellors temps com cl tenim nosaltres; y un cop escrit lo escrit, tampoch ra' ha semblat be deixar de publicarho, perquè si ab sa publicació 's conseguís fer quelcom per la conservació de semblants actes, me 'n donaria per ben content.

JosEPH SADERRA.

^propòsit oc tag anomcnabas

TAL volta algú creurà d' efectes contraproduhents traure aquest desgraciat assumpto en aquestas planas, més si 's té en compte la vergonya que representa per nostra població, r espectacle que ha cie tenir Uoch vinguent aquestas donas, s' ha de convenir en que cau de ple dintre de las tascas empresas per la REVISTA OLOTÍNA, y que aquesta no pot restar muda enfront de tal mostra de degradació.

Es innegable que un deis arguments més poderosos y irrefutables pera demostrar que nostre Estat está A la cua dels pobles civilísats, es V estúpida costum del *espectáado nacional*; si algú 'n dubtés no caldria sinó que recullis els comentaris que, ab motiu del pas enrera donat aixecant sa prohibició en els días de festa, ens endressá bona part de premsa extranjera, y si no volem péndrem aquesta mo[^]lestia, examinem lo que 'ls passa lo mateix als naturals que als extranjers que per primera volta seMs hi acut assistir á n' aquest malhaurat ressabi del circo y Hs veurem víctimas de fondas sensacions qu' arriban á produhírosí desvaneíxements, estats sincopáis (1) A causa del trasbals psiquich

(1) A Figueras por csser la plassa més propera á la frontera y abundar mésj per lo lant, els novella espec;tadors, es ahoiu aixó menudeja.

que en ells s' opera, de la forma protesta de sos innats sentiments humanitaris, liojÇuent de passar per *mvd* súric de sufrimenis y violencias internes abans no logran contemplarho impassibles, lo que no demostra altra cosa *que* son caràcter repulsiu, antiliumá, irracional, barbre.

Més no es aixO tot, sinó que quan, efecte deia costum no interrompuda y del enduriment moral indispensable, se han format las collas d' *amateurs*, sembla que al sentarse aquets en els grahons de la plassa disfrutin d^ una immunitat completament incomprendible, si 'Is encarregats de dispensaria no estiguessin á son mateix nivell; no apar sinó que estiguessin autorisats per despullarse de l" escorsa dels reparos socials y exteriorísar tota la nuesa de l' añció que que personiícan y gracias á n' aquesta tradicional escepció se 'Is pot veure com, obrint de bat á bat las portas de sa grossería, descubreixen tant la &^s;f/a humana que ni trovan paraulas prou asquerosas ni gestos prou innobles pera millor poguerse rabejar en el llot de sa baixesa, allavors se pot contemplar A n" aquesta jovenalla revolcantse ubriagada en aquell ambient de xafegor, carnatge y descompassada fressa, cercar ab dalé el moment de la desgracia, no perdre la més petita ocasió de vomitar un torrent de paraulas grolleras, insultants, que 4s irritan i a gola enrogal·lantlos, com si's resistissin á sortir enfora...

Si *hé* en nostre cas no es tant accentuada aquesta part selvaitje, deixat A la falta relativa de perill, no obstant, lé en contre V agravant del sexe y aquest punt podria portarnos íl una sèrie de consideracions respecte al paper social de la dona en el progrés dels pobles, altament profitoses. No ho farem per no fugir de la qüestió: no més anotaróm que Ms paissos que donan provas de sa superioritat com per exemple el Japó, que té una Universitat femenina á Tokio y una muníó d' escolas superiors, se preocupan d' un modo especia-

lissim de la seva educació; en cambi fi Espanya, ahont encaro s conserva la tradició de que'l saber perjudicíi lla dona y íthont no's veu qu'aquesta vol m^{mb} ilustraciú que la mi-grada que pot assolir en nostres e&coles y convents, nós's repara en acabaria de denigrar ab exhibicions tant impúdicas com aquestas que constitueixen una veritable profanació de sa dignitat y un greu atentat al idealisme que sinvolisa.

Després de lo exposat es precís estar pravinguts envers las personas que volent passar per sensatas, directament ò d' una manera encuberta apoyin aquestas obras, malíarnos dels que pregonan que las *corridas de toros* son insustituibles en nostre festa major y considerar lo sensible que's que actes repugnants com aquets hagin d' ésser (moltas vegadas necessàriament) presidits per una autoritat, que per el sol fet d' ocupar semblant Uoch, s' ha de veurem rebregada y potser ridiculisada per alí^ún aym;mt del *espccláiulo juuioual*.

JAUME GASSTOT.

U)onogvafía IMstórica ac la fabricació

bel paper en la comarca &*©lot

I.

LABOR PRIMA VIRTUS

Si al foraster que per primera vegada visita la jolua eiicon trada d' Olot, li produeix agradable impressió •] contemplar allà en la tardor els camps y feixas que com mantell de nuvia blanqueja 'i fajo! en flor, si l' admiran sas pintorescas valls y fondaladas y sas nombrosas fonts y abundants deus d' ayguas puras, cristallitias, mitj amagadas per cobricel de verdor, si despertan sa curiositat els tant renombráis *bufadors*, com també 'ls cràters de sos extingits volcans que li parlan de las serias transformacions geológicas perquè passà dita encontrada, si queda verament imposat devant aquella grandiosa cinglera basíltica, arran de quin precipici s' aixecfi com niu d' aligas lo poble de CastellfuUit, no deixa també de causarli bona impressió, quan al seguir pel terme del vehi poble de Sant Joan las Fonts, descobreix en las pintorescas riberas del Fluvià aquell gran nombre d' edificis dedicats á diferentas industrias, importants fàbricas que, com palaus aixecats al Trevall, s'enmirallan en las ayguas del Fluvià, d' aquell mateix riu que si com infant joguiner saltava en rebeigs y cascates allà en las vessants

del País^{riícalm} ó corria lliurement per la planuria del Malloly Las Presas coberta de verdor, tot just lliure aquí del esclavatje de las represas d'Olot, devalla ben prompte presoner altre volta encaixonat dintre 'ls rechs, movent una darrera l' altre feixas gas turbinas, *bó* y cantant la cansó del Trevalh

Nombrosas y ben importants algunas son las fábricas endosas dintre 'l terme de Sant Joan las Fonts,

Fábricas de teixits, de reg:enerats, filatura de llana, cotó y sobre tot y en gran escala fábricas de tota classe de paper.

Aquesca darrera industria es sens mena de dupte Ui mCS antiga, la m;3 important y la que més vida y renom lia donat á aquella encontrada, com tindrcím ocasió de comprovar m6?, endevant.

Més no volum entrar de plú en dita materia, sense haver donat á conèixer avans alguns datos histórichs referents á la mateixa que juljt^m bon xich interessants[^]

11-

El paper déu son nom á la paraula *papyriL*[^] ab la que denominavan els Grechs á una fulla destinada *fi* escriurer que ^{^n} i aníguetat SC preparava ¡I Egipte y s'obtenia per medi deia preparació y unió de varias tiras de la pell ó escorxa interior de la planta papyrus-O'í^{^^'^^^} *papyrns*.

La fabricació del paper ó millor dit del papyrns, si be en un estat bon xich rudimentari era ja coneguda molts seniles abans de l' Era Cristiana,

Segons Varroñ el papyrns d'"Egipte era ja conegut en temps de Homero, haventse millorat bon xich sa calitat després de las conquestas d[^] Alexandre Many.

Guilardiu, eminent escriptor del segle VI, deixa un extens comentari sobre [^]ls capitolñ en que' Plinf parla do la fabricació del paper en temps dels Romans.

El compte de Caylus en una ben rasonada memoria presentada en 1758 á V Academia á' Inscipcions, parlí del paper de Sais y Leneotícus que produhían els Romans.

La millor classe que aquestos fabricavan era *1 de Fannius, que 's distingia per ser un paper blanch, íf y molt unit al que donavan Ilustre per medí d' una dent de marfil.

Per lo que 's desprèn de Casiodoro se creu que 'n aquell temps s' usava ja la cola en la fabricació del paper. {1} ' •

Més la fabricació del verdader paper, del paper feltrat que avuy coneixem, se déu á la Xina, á la nació dt^ls g:rans principis, y bó es notar que si be fou aquesta la que primer produhí dít article^ en cambi no ínti'oduhí en sa fabricació 'I més petit avens, permanesquent fins avuy completament estacionada.

Es creu que dit invent tingué lloch en lo primer segle de V Era Cristiana (2).

Els xinos empleavan el bambú y la morera en la fabricaci<5 del paper feltrat, ab quin producte construhían mobles y objectes de luxo y confeccionavan vestits, mocadors, etc., etc.

En els contractes matrimoniales se garantia ^ ía dona una determinada cantitat d' aquell article.

Els xinos ensenyaren aquesta industria als japonesos que li donaren un rapit y notable increment y més tart als indis y Á altres pobles d' Orient,

En el segle VIII els árabes tenían ja establert á Samarkand un'molí aliont fabricavan paper de cotó.

Algtin temps més tart els crehuats portavan á Italia els coneixements que d' aquella industria bavian adquirít á l' Orient y tantost á Fabriano (provincia d' Ancona), s' establían ímporcants y nombrosas fábricas de paper á má, els Moros amos alas'

(1) Vegís l' obra «Arle do li»cer paper de Mr. de la Lande, publicada H iMíidrid i' any 1778 y tradulíida dai IVancés per en Miquel J

(a) Cítrl Hol'jiann <a"raite pratique de la íabrlcatiún du papier.*

horas de bona part cVEspanya, ensenyavan als cristians el modo de fabricar dit article que ae^ons V ilusirat Cari T-lofmann era ja conegut á la Península Ibérica molt avans del segle XII.

El primer punt ahont s' implantà V industria paperera fou a Toledo y més tart ¿i Valencia y Xavea,

A Fransa no's conegué fins á principis dt;! segle XUI, á Alemanya á ultima del mateix segle^ á Inglaterr;i, Bèlgica y Holanda á mStjans del scgle XV. A uUíms del scglc XVII s'establia als Estats Units la primera fàbrica de paper.

Pera acabar aquiicbUi lleugera ressenya historia clirém que desde 'l seu invent V industria paperera avanza poch ó gcris^ ñns que císdcvingué 'i dcscob]''iment de hi pila holíindesa y sobre tot el de la máquina phina.

III

¿Es molt antiga la fabricació del papCL' ¿i San Joan las Fonts? •.- .

Si be en Paluzié (i) assegura "que 'Is molins píipcrers se coneixen á la ribera del Fluvià desde que s' intrüduhí ¿l Espanya la fabricació del paper" n' obstant; buscant y rebuscant entre altres punts, en V arxiu parroquial de dit poble, 'l primer document que dona algdn indici respecte la fabricació del paper A Sant Joan las Fonts, es una partida de baptisme del sególe XVII que dú literalment. ^A vint y dos de dcscfnbrc wil sUsents dos, es estada batejada María Magdalena, fdla de Pera Casas paperer y de Magdalena vuUlcr sna. Forcn padrins Vieens Cápela de Olot y Joana Vals de Gerona per Vil Joan Planes Pbre, y Redor ds San Joan las Fonts,,

Ab tot y aixój algunas noticias d' origen particular me fan

(1) PaluKÍe—Historia de Oloí.-

creure que'n lo segle XVI y potser abans^, era jii coneguda en la ribera del Fluvià, la fabricació del paper á má;

No hi lia dupte que las causas que mt^s dirccianicnt contriç bnhíren á l' establiment cV aquella industria á Sant Joan las Fonts, foren;

Primera,—El gran desnivell del Fluviíl que permetia obtenir ab pocli cost una regular forsa hidràulica.

Segona.—Gran abundó d' aygtia clara qu' es de priiiiiei^a, necessitat en aquesta industria.

Tercera.—Proximitat á Olot coní á centre de mokas íabrics de curtiís, pera provehirse de la carnassa necessària peí colatje del paper.

Si be hi han hagut algunas discussions respecte quin foue^ primer raolf paperer de la ribera del Fluvià y encar que alguns asseguran fou el Molí Fondo^ es n'obstant creencia çcneral que ^1 primer molí paperer de Sant Joan, va esser el conegut per Molí Vell, situat en el mateix punt qu' avuy ocúpala íabríca de filats de cotó deis Filis d^ Ignasi Plana.

A aquest molí anaren sucsehint fins á mitjans del segle passat alguns altres com el Molí fondo, ca 'n Taloy, ca 'n Masella ca'n Xiquòs y altres, ahontse fabricava ÍÍ mà el paper d'es, trassa, barba y sobre tot el de fumar que 's produhía en can, títat important, particularment en algunas marcas que ^ls fabricants tenían prou acreditadas y eran de gran consum.

Ei paper de fumar de la ribera del Fluvià, tenía gran es^ tima y era molt important l' exportació que d^ eil se feya, entre altres punts á Cuba y Mejich.

A mitjans del segle passat la producció total de paper á Sant Joan las Fonts era aproximadament de 1.000,000 kilogramos y ocupaba sa fabricació ít 'més de 250 personas.

El jornal que 'n aquell temps guanyavan els obrers oscilava entre sis y vuyt rals diaris. Las donas cobravan deu pcssetas al mes y la vida,

Els mossos paperers à V hora tle menjar temaa t.Uei d tres talis de tocino y beui'e vi tres regadas.

Els aprenents^ á dos talls y beure una vegada.

Com á dato curios y que prova ben evidc^ntnicnt quín era r esperit reliigiós d'aquell temps^ podem també citar, que'Is que trevallavan á las tinas, teníanla costum Je resar el Saat Rosari avans d' esmorzar, dinar y sopar.

Aixís mateix succeliia també que en els dias d'anar á missa y que à la vegada ho eran de trevall, els mossos paperers que cobraban per mesadas, en aquella diada-se 'ls hi pagaba jornal apart, descontantloshi del trevall y no de la paga la feyna que perdían pera anar Á complir aquell manament de I' Iglesia.

Fins á mitjans del segle XVIII la fabricació del paper á mà, aníl seguint sens cap avens sa vida monótona y per igual, fins que esdevingué V invent de la pila holandesa ab la que \s don^l gran empenta à V industria paperera per la gran quantitat de pasta que produhía dita máquina, comparada ab la que donavan els masses de fusta.

En 1797 en Lluís Robert inventava la máquina plaua y al 9plicarsc.aquí alguns anys més tavit aquest gran invent, produhí una verdadera revolució dintre la fabricació del paper,

Filbricas de paper á má com el Molí fondo, ca 'n Bó y l' Obra de petits molins paperers se transformaren en grandiosas y importants fábricas de paper continuo.

Algunes continuaren ab V antigua fabricació á má y altres molins paperers deixaren sa antigua íudustria y utilísaren la forsa hidràulica pera la fabricació d' altres articles,

Per aquest motiu fora poch menys que impossible U voler tractar en conjunt de las modilicacions que durant el passat segle sofrí eíi aquesta encontrada V industria paperera y per aixó preferim detallar las que experimentà cada fábrica cu particular, á ff de que ^I lector pugua tenirne una idea més complerta y acabada.

iv

Moli vell.

Com tenim dit, era el més antic de la ribera del Fluvià,
Al igual que totes les fàbriques de paper a *mú*, *icnUí* masses
de fusta per a produir la pasta i tinas per a obtenir els fulls de
paper.

A mitjans del segle passat s'hi va construir un cilindre amb
bancades de fusta, (pila holandesa) que's creu fou el primer
que funcionà a Sant Joan les Fonts,

Pochs anys més tard deixà d'ésser molí paperer.

Avui hi ha instal·lada una fàbrica de filats de cotó.

Fàbrica nova.

En el mateix lloc que avui ocupa l'edifici conegut per
aquest nom, hi hagué a primers del segle passat un molí pa-
perer.

Tenia aleshores dos tinas amb masses de fusta.

En l'any 1860 i següent propietaria de dit molí la casa
Morell, Castanys i Cia, s'hi va construir una pila holan-
desa.

Utilitza avui l'edifici i força hidràulica una Companyia de
electricitat.

Molí d' en Xiques.

Molts anys enrera tenia dos tinas.

Avui és fàbrica de filats de Hansa propietat d'en Martí Co-
derch i Fills.

Moix Patxe.

Propietat d'en Joaquim Porxas.

= 89 -

En son principi lingiié dos tiníis çib niassas de fustán

Hi montaren d(??pn5s4 tinas mes (pichadas avuy) y una *má-*
quina rodona posada V any passat.

Fabrica cl paper de barba.

Molí de Rosinyol.

Una tina ab massas de (usla avans y avuy ab cilindro.

Es propietat do 'n Quirc d' Argcin^íucr.

Fabrica 'I paper d' esirassa.

Molí del Pla.

Igual en un tot (\ V anterior^ 3 linas y 2 cilindros-

Fábrica de ca'n Bó.

Data de primers del se^le passat-

Hi havia llavors solsament una tina.

En r any 1864 hi montaren un rudiment de máquina plana
feta de fusta.

L' acíual data de V any 1873. Els secadors son á foch di-'
recte.

Es propietat de la Vda. de Salvador Torras.

La classe de paper que fabrica en mís cantitat es el d'im-
presió.

Moll de las Olivas.

Propietari Ramón Oriol que '1 te llogat á n' en Palou.

Fàbrica de 'n Capdevila-

Es propietat d' en Joan Capdevila Raurich. •

Es sens dipte una de las fábricís més antigas y importants de la ribera del Fluvià.

Está situada en el mateix punt que ocupava V anlich "Molí fondo/ •

Fou fundada en lo any 1723.

Fabricava avans en gran cantitat eï paper de fumar, que ñns fá uns 15 any^ exportava á Portugal, Austria y América.

Avüy fabrica en máquina plana el paper blandí fi y semi-fí.

, **Fábrica de P Obra,**

Propietaris actuals Successors de Torras Germans, Societat en Comandita»

En lo any 1862 comeiisá á fabricarse cartró de palla al una máquina rudimentaria que 's cambia en r any 187S per un' altre absccadorsáfoch directe y en 18S7 per V existent.

Es també una de las fábricas més importants, -^ Coni á dato curios debem consignar que fou la primera casa d' Espanya ahont se feu la transmissió de la forsa motriu á Uargíi dístancin, per medí de la electricitat.

Fabrica en gran cantitat el paper blanch, fí y semí-fí.

Fábrica de la Sebastiana.

Fabricants Esquena y Pons. .

Data d^ uns quinze anys. Produheix mecànicament la pasta de fusta que consumeixen els fabricants de paper.

Moll de la Palla,

Fabricants Francisco Rovira y Compayía.

Está situat com tots el demás en la ribera del Fluvià, pero dintre 'I terme de **Castellfullit de ia Roca***

Fabricíi 'l paper cíc píiUa pera pmbalajar.

La fabricació del paper á má vA rebre fa pochs anys lin cop mortal ab motiu d^ haver loj"nat á renaixer las diferencias entre 'i capital y el trevall que en altres temps ja havían sigut causa de serios trastorns y fondas pertorbacions, que entorpiren no poch el desenrotlio y avens de l' industria paperera d' aqüefíta encontrada,

Ab motiu de ditas diferencias y com á resultat ínal^ els fabricants Porxas y Palau deixaren en gran part, las antigas tinas ab que fabricavan el paper á mà y las sustituhiren per máquinas rodonas ab las que fabrican el paper vitela.

De 30 tinas que'n altres temps hi hagué á San Joan las Fonts, sols ne restan avuy 11, que 's dedican casi ^exclusivamente fi la fabricació del paper de fumar.

Resumint lo exposat en lo present capítol, direm que avuy la encontrada d' Olot conta ab las següents fábricas de paper. Las dels Succsors de Torras Germans en Comandita, Joan Capdevila^ Vda, de Salvador Torras y Francisco líovira y Compañía, que fabrican el paper continuo; las d' en Joaquín Porxas y Pete Palou que produlieixen el paper de barba y fírialment sis ó set tinas que's dedican á fabricar el paper á má, - ' .

A má s' hi treballava el paper de barba, cigarrillo y estrassa y en máquina rodona ^s fá tant sols el paper de barba.

En máquina plana s' hi ha fot el cigarrillo y avuy s' hi produheix el paper bianch fí y semi-fí,

El principal mercat esa Barcelona y l* excí^s de producció se coloca á *Us provincias de Llevant*, com també íiV illa de Cuba y América del Sud,

. Per el dalos SpunftltSt creycm n'hi ha prou pera ieraú ca-

rrech de lo important qu' es á la ribera del Fluvià la fabricüció dcíl paper y com á prova d' aixó, direm tant sols que hi producció anyal de dit article puja íi uns 2,200,000 dC kilogramos, ab un valor aproximat de 2,000,000 de pesetas.

En las Exposicions de Londres, Viena, Filadèlfia, Mejícli y moltas altres ahont han concorregut els fabricants de paper d' aquesta comarca, han merescut sos productes els mes calurosos elogis y las mes grans recompensas, prova evident de la bondat y perfecció que sempre ha distinguít al paper aquí fabricat.

Casas editorials tant conegudas com las d' en Miralles, Montaner y Simón, Calleja, Paluzié etc.^ el consumen en gran eantitat y lo mateix podem dir de revistas éilustracions ant importants com la *Ilustración Española y Americana*, *Ilustración Artística*, *Revista Popular* y moltas y nioltíssimas alltres que fora Harch enumerar.

V,

La fabricació del paper en la comarca d' Olot ha arribat avuy al mes alt grau d' avens y perfecció, poguent sas clases conegudas á tot arreu competir tant en bondat, com en perfecció y baratura, ab las que 's fabrican á altrcs indrets d' Es^ panya y de V estranger.

Apartats aquí dels grans centres consumidors, ab dolents y costosos medis de comunicació y ab ben poca protecció per part de nostres governants, mes preocupats en las petitesas de partit y ambicions personals que ^n de procurar el be positiu d'Espanya, sols á copia d' activitat y trevall han pogut els fabricants d' aquí conquerir dintre l' industria paperera V hon" ros lloch que avuy ocupan.

La prosperitat, la riquesa material y el benestar de que ai

igual que niültas altres comírcas fiíbrils de Catalunya, disfruta avuy r encontrada d' Olot, ho deu tant soly al genit actiu y Irrevallacior de sos íills.

Y las rí^g;ións que com Catíhinya trevallen y avetisan, no moren may.

MIQUEL SACKET,

INFORMACIÓ LOCAL

Atesas las curtas dimensions d'aquesta Rr;visTA al insertarse en el primer número la conferencia de D[^] Rossendo Serra y Pagès, per indicació del mateix, va acordarse suprimir els exemples per ell citats, que son; ei jocli de tV Escudereta» y el «Poma midorav per fera qui toca amagará *cicfjí (fet)*; las costums infantils de «Kinon», *St. Tomás cau» en el Vallespir y ^el gall de Santa Catarina» á Ripoll; las cansons del ^Compte !• Arnau* y ffEls Segadors»; las rondallas de la «Cendrosa» y 'Is «Dos germans», varia? supersticions y prácticas curativas, refVans, els balls la tíSardanai[^] y ei ^Contrapás» y la llegenda d' •'Hércules[^]. Lo que fem constar i>erqué no s'estranyi 4 trencament de sentit que's nota al acabar l'aljans penúltim paràgraf de la plana 13, y per omissió involuntaria no va consJgfiar-se'n el primer número.

A causa, volem soposar d'una mala inteligencia de 1* administració de correus d' Olot, se retornaren, ab la nota de que no's publicava nostre H[^]:vísTAT numerosos cambís á sa procedencia. Preguem á las publicacions qu' han sí-^ut victimas dñ aquesta distracció,, se servescan repetir V envio ab la seguritaí de que si arrivés á venir lo cas de retirarnos no ho faríam despedintnos á la france^{^^}a.

Aceptant ab gust l'invitació que tingué 1* amabilitat de dirigirnos l'Orfeó del <íCentro de Católicos», tinguérem el gust de assistir al concesi; que donà dit Centre M dia 29.

El programa que executà dit Orfeó, fou bastant variat; oi for[^]mavan cansons populars, composicions religiosas y alti-es orí-gínals d' autors lie la terra»

Eu quant á la execució de las pessas, ens va donant ju-ovas l' «Orfeó Olotí», de que "s va formant cada dia més, L' afinació en general es bastant justa y la secció de tenors sobretot frasseja ab gust. Las composicions que, á nostre entendre, sortiren més acabadas foren la *Santa* ^{^^}/firííí de Gounod y la A[^]e [^]Taría de Vir loriSj sobretot la primera. ISn la balada gallega de Montes, quo te molt carácter, la melodia dels tenors no brota prou, quedava

una miea apagada per l* acompanyament de boca tancada que sorda massa dar.

Felicitem *de veras* al Director y orfeonistas y desitjém segueixin ab constancia, que poden fer molt.

Després d' alguns mesos de repósj la secció de música del Institut Olotí» organisá'i dia 18 del present, la vetllada n." 44 en la que ademes de dita secció, que executà dos possas compostas de petítets fragments de las óperas *Africana* ^' *Ai^a*, hi prengueren part las Srtas. T. Tarradas ab l' *Oración de un Angel* de Voss, pessa à plano, y las germanas Doménecli ab la *Pohnessa* de Cliopín. també pera piano y la romania *Le paríate* ^*d'amor* de l'ópera *Faust.áe* Gounod, síguent totas las pessas " aplaudidas per la distingida concurrencia qu' omplenava la sala-

Ab uii plé á vessar el «Centro Obreros inaugerà el dissapie dia 24 son nou domicili, ab un concert encarregat à l' orquesta *La Lira Olotense en* el que hi prengué part el coro de dtt Centre.

El nou local, sitiitat al carrer del Carme, per cert bastant espayús ademes dels salons de prendre café, conté una sala d'espectacles un' altre en la que sMii donarán classes pera P instrucció dels nils dels socis y un local en el que s'instalará una *Biblioteca* que contrabulrà indubtablement ala major ilustració ' dels maieixos.

Rebi la Junta nostre felicitació per haver adquirit tant bon local y especialment per la creació de las referidas classes, las que creyém trauran ben prompte sos fruyis.

^ ^ . ^

Lo projecie que 's presenta temps enrera pera establir una xarxa telefónica que unís els diferents pobles d' esta comarca y EII ensempe fos una esperansa pera suplir nostre detestable servüy telegràfich, sembla qu' está passant per un periodo de caln^a ben llastimós à pesar de la total adessió, en una ó altre forma. <^GÍS representants dels municipis vehins, que à n'aquest objecte'd cri-daren en esta vila.

Seria d'agrabir á las personas que per sos càrrechs municipals son els indicats per portar á . bon terme tant estimable mi-

= 91 =

Jonü, que no deixessin de (revallaP, á fi de <ju0, á pesar dols destorps oficials y de las amijicions mercantlTs d' empresa, no írigiés á essor un foí lo que sería d'indubtables vínialjes pera tofs.

Hem rebut de son autor la "Ressenya històrica del Santuari *de* Ntra. Sra. del Tura^, escrita per nostre amicli ou Josoph Sa. derra y Mata, de la qii'o'ns ocuparem en el número vinent,

Avuy s* ha publicat el cartell del Certamen literari cl'Olot del present any.

n.

!

irih.

I <

FJ

••

••: ^"Or

••

••: ^"Or

••^^mmav''

h ••: ^ / . I ?h

•/••-!••k-!^

•ü-i'i.J.A. •
j'•••-irK'^;" ;

••: ^ / . I ?h

• Tr

•I'I

••"; ^ii/-frHir-.

'I -

IJ I •

,••] / i

^ I

I' ••
I

7

SUMARI:

Mossèn Norbert Font y Sagner á l' "íriitüt 0lotí,, per í9,—Cosas dp.casa, per[^], Samadas.--Costnrrís Olotinas, per Joséph Saderra.—Apro[^]osit délas anomenadas [^]-Señoritas Toreras,, per Jaume GassioL—Monograíiahistórica déla fabricació del paper en làcòmarca d* Olot, per Míqiud Sacrest,—JxiloYUiQ.ció local.****